

Abstrakt:

Tato práce se zaměřuje na téma, které se z hlediska badatelského zájmu těší čím dále tím většímu zájmu. Jedná se o Ruské poutníky nebo cestovatele, kteří navštěvovali oblasti Blízkého Východu zejména takové místa, jakými jsou Svatá země, Konstantinopol, Svatá Hora Athos a další. Pod pojmem Ruské poutníky v práci rozumíme jedince, které souvisely s kontextem Ruského státu jako politickým subjektem. Necharakterizujeme je na základě etnické příslušnosti. Kontakty mezi jihem a Ruskem mají důležitý význam pro rozvoj samotné Rusi, její kultury, identity a dějin. To samé platí i pro oblasti Blízkého Východu, kde kontakty s Ruskem souvisely významným způsobem s dějinným rozvojem a povahou této oblasti. Ruské kontakty s jihem je nutné zpočátku vnímat hlavně v kontextu Byzantsko-Ruského kontextu. Byzantsko-Ruské vztahy byly určeny vztahem založeným na kulturním vlivu a na sdílené víře. Pro rozvoj těchto vztahů a kulturního vývoje sehráli klíčovou roli jedinci ať už cestovatelé nebo lidé vyslaní s jasným cílem či úkolem. V rámci těchto kontaktů byla velmi důležitá náboženská motivace, kdy pouť do takových míst jakými byli Konstantinopol, Svatá země, Svatá Hora Athos souvisela s budováním náboženské a tím pádem kulturní identity Ruského prostředí, neboť kultura a náboženství v Rusku intimně souvisely v době před pádem Konstantinopole. Tato práce zkoumá povahu těchto vztahů v kontextu širších církevních dějin a kontextualizuje tyto cestopisy v rámci širších dějin. Všimáme si strukturu a povahu poutnické literatury od jejího počátku až do devatenáctého století, kdy dochází k masovému poutnictví do zejména Palestiny a okolních zemí, a vznikají nespočetné poutnické cestopisy, které nabízejí zajímavé informace multidisciplinárního charakteru a také mimo jiné i z hlediska širší sociální historie.

V práci si všimáme post byzantské období, a rozvoj vztahů mezi Ruskem a Pravoslavnými Patriarcháty na Blízkém Východě i na základě poutnických cest. Období po pádu Konstantinopole znamená novou charakteristiku vztahů mezi Severem a jihem, neboť nyní vztah mezi Rusí a jihem není vztahem partnerů více méně rovnocenných, ale vztahem kdy pomoc a kulturní výměna s Ruskem pomáhá ekonomicky a kulturně Východním křesťanským Patriarchátům přežít v zhoršujícím se pro ně politickým a náboženským prostředím. Poutnická literatura pro toto období nám nabízí fascinující pohled na sociální a kulturní dějiny Blízkého Východu. Objevuje se fenomén obráceného poutnictví, kdy cestovatelé z jihu, z křesťanských oblastí, navštěvují Rusko a ovlivňují tamější církevní a další souvislosti. Lze pozorovat velkou úctu, kterou Ruské vlády a církevní představitelé projevovali vůči představitelům Východních Patriarchátů Jeruzaléma, Alexandrie a Antiochie a to v období

nábožensky komplikovaného období šestnáctého a sedmnáctého století. Tito představitelé se stávají protagonisté v kontextu Ruské sebe-reflexe, která se uskutečnila hlavně v období reforem Patriarchy Nikona. Po období Petra Velkého poutnická literatura mapuje a historicky osvětluje politicky a kulturní vývoj na Blízkém Východě, vztahy mezi Ruskem a Osmanskou říší, osvětluje mezi etnické vztahy na Blízkém Východě a vztahy se Západními Evropskými mocnostmi v rámci jejich zvyšujícímu se v té době zájmu o Blízký Východ. Ruské kontakty s jihem rozvíjejí a hájí kulturní identitu řeckého elementu na Blízkém Východě. Jako strategické se mimo jiné jeví období devatenáctého století, kdy nastává velký zájem o Palestinu ze strany Ruské říše. Sledujeme politické aspirace Ruska v tomto období, ukazujeme na to, že Rusko nemělo jasnou koncepci vůči Blízkému Východu zejména k Svaté zemi, a hledalo vhodný vztah k tomuto regionu. Toto hledání bylo podmíněno a nakonec určeno vzrůstající politickou angažovaností západních mocností v této oblasti. Ruská přítomnost v Palestině souvisela s Ruskou přítomností a angažovaností v dalších oblastech Osmanského vlivu. V druhé polovině devatenáctého století, se Ruská angažovanost zaměřuje na územní akvizice v Palestině, na budování ruských struktur, kulturních středisek a na vědeckém zájmu o oblast, který souvisí mimo jiné s činností Císařského Pravoslavného Palestinského společenství. Ruská přítomnost v Palestině znamená i napětí mezi církevními misemi a státními institucemi dokládající skutečnost, že vztah církve a státu nebyl v Rusku v té době založen na symbióze. Povaha Ruské přítomnosti v Palestině v této době, je charakterizována jako kulturní mise, bez agresivní politiky, která je příznačná v té době pro západo Evropské mocnosti působící na Blízkém Východě. Masové poutnictví do Palestiny mimo jiné otevírá celou škálu nových a zajímavých aspektů, které se dotýkají různých témat badatelského zájmu. Existuje fenomén, kdy ženy převládají v poutích a poutě se mimo jiné stávají možností jisté formy emancipace ruských žen. Poutnická a další s tím spjatá aktivita a literatura nabízí nové pohledy na Osmany ze strany Rusů, analyzuje komplexní církevní tapiserii v Palestině. V konečném důsledku se práce usiluje o typologizace poutnictví a slouží jako preliminární studie ke komplexnějšímu zpracování tematiky a to tím, že ukazuje na možné oblasti zájmu a s tím spjaté metodologické výzvy.

Klíčové slova: Ruští poutníci, Jeruzalémský Patriarchát, Patriarchát Antiochijský, Ruské vztahy s blízkým východem, Byzantská říše, Pravoslavná Církev, Konstantinopol, Svatá hora Athos.

